

Watou

Chez les Ch'tis

Ondanks het pas weer ingevoerde winteruur was het voor zeven uur in de morgen nog donker op het verzamelpunt voor de busreis van de Smokkelaars naar Watou. Er was nochtans één lichtpuntje: een persoon met een lichtgevend voorhoofd. In vroegere tijden werd je daarvoor heilig verklaard maar nu is het alleen maar LED-technologie. Hoe dan ook een betere oplossing dan met een zaklamp tussen de tanden onverstaanbaar te moeten staan klungelen. Ons lichtend voorbeeld hield appèl en strepte met een gele marker iedereen af die zich present meldde. Daar had hij de handen vol aan want het gezelschap groeide snel tot buitengewone proporties. In zoverre dat er twee grote autocars nodig waren om iedereen comfortabel op de bestemming van de reis te brengen. Wat zonder problemen of oponthoud ook gebeurde.

Frank „Spatje“ Deboosere had ons goed weer beloofd en hij scheen nog gelijk te krijgen ook. Naarmate het licht in de dag kwam werd het steeds duidelijker dat de hemel naar helemaal wolkenloos evolueerde. Alleen... net voordat we in Poperinge zouden toekomen, stapelden zich aan de horizon aan onze linkerkant dikke grijze wolken op en kreeg Frank zijn „spatje“ besteld. Toen we echter in Watou landden was van deze dreiging niets meer te merken. Het eerste deel van de wandeling verliep onder een stralend blauwe herfsthemel. Enkel één keer keerden de weergoden zich tegen ons en werden we op een kortstondige bui getrakteerd.

De grens tussen België en Frankrijk. De Heidebeek. Frans gebekt.

Watou, dus. Een stadje met het allure van een dorp op de Franse grens. Wanneer je de kaart bekijkt vertoont de grens tussen Frankrijk en België ter hoogte van Watou een wat eigenaardige bult. Het scheelde inderdaad niet veel toentertijd in 1793 of we waren het stadje voor altijd kwijt geweest aan Frankrijk. Het feit dat het hier nog net België is hebben we te danken aan de Steenvoordebeek en de Heidebeek die de natuurlijke grens vormen. Het bord bij de grensovergang sprak verwoest Vlaams en had het over „Ey Becque“. Iedere

vogel zingt nu eenmaal zoals hij gebekt is.

De Witsoonestappers uit Krombeke organiseerden voor de achttiende keer hun „Frontiere-tochten“. Ik vrees dat ze hun tekst om die wandelingen aan te prijzen jaar na jaar onveranderd recyclen. Die tekst bazuinde naar ons namelijk: „... een bouwkundige oase, ademt rust uit. Het rustige grensdorp met landelijk karakter...“ Ik heb er niet veel van gemerkt, van die rust. Eerder in tegendeel. Wel was de omgeving landelijk rustig, wijd open en met vergezichten op de nabije hoge heuvels zoals, onder andere, de Katsberg en de Kasselberg.

Ik ben het nog altijd niet eens met de bewering van iemand in een controlepost dat de flinke bult met de hoge antennemast en wat gebouwen op de top, de Kimmelberg zou zijn. Uit een vorig bezoek meen ik onthouden te hebben dat het de Kasselberg (Mont Cassel) zou zijn. Er is overigens ook discussie over hoe de naam Watou moet uitgesproken worden. Wanneer het dorp op radio of televisie wordt vernoemd legt men de klemtoon steevast op de eerste lettergreep. Het klinkt dan als „Wáá toe“. Volgens het soort geleerde idioten die om de paar jaar onze taal wat meer verhaspelen moet dat zo. Terwijl ik het veel beter vind klinken met de klemtoon op de laatste lettergreep. De Franse manier, zeg maar. Ik heb het trouwens ter plaatse nergens op een andere manier horen uitspreken. De scherp-slijpers met hun verkeerde klemtoon baseren zich erop dat de naam, hoewel die erg Frans lijkt, eigenlijk een Germaanse naam is. De oorsprong zou liggen in de verwijzing naar water (wet) en Oue (of Hewa) wat moet staan voor „veld“ of „weide“. Watou betekent dus eigenlijk „natte beemd“. We zullen het maar geloven. Evenwel is er aan water daar niet tekort. In Watou stromen namelijk een aantal beken samen die zich wat verder, in Roesbrugge, in de IJzer storten.

Watou genoot tot voor kort nationale bekendheid door zijn jaarlijkse Poëziezomer. Gedurende drie maanden werd in het dorp intensief aan poëzie en kunst gedaan. Totdat hij het vorig jaar opgaf zorgde intendant Gwy Mandelinck (zelf een dichter) ervoor dat er op diverse locaties in het dorp gedichten werden voorgedragen en kunst werd gepresenteerd. Om nog een andere reden mag Watou zich terecht „kunstdorp“ noemen. In het weekend van Onze-Lieve-Heer-Hemelvaart beleeft men daar om de drie jaar het festival van het Gregoriaans. Allerlei koren van over de hele wereld komen daar op af. Ik vermoed echter dat een een deel van ons gezelschap niet zozeer geïnteresseerd was in de kunstzinnige dan wel in de ambachtelijke achtergrond van Watou. Het feit namelijk dat hier drie ambachtelijke brouwerijen nog actief zijn en allerlei „Paterbieren“ voortbrengen. De degustatie van hun producten was dus iets wat men zich bij deze gelegenheid niet liet ontgaan! Toen de bussen bij het ontmoetingscentrum De Bollaard stopten werd ons beleefd verzocht onze ziel even in lijdzaamheid te bezitten en rustig af te wachten totdat een paar bestuursleden de inschrijfformuliertjes hadden geregeld. Een verzoek dat vlot in de wind werd geslagen. Dus toen onze bestuurders terugkwamen, beladen met bundels formuliertjes en pakken Cent Wafers (ha, leuk, koekhappen!), werden ze zowat onder de voet gelopen. Uiteindelijk kreeg iedereen toch wat hem toekwam en konden we ons in de meele van het startpunt storten. Het leek daar wel een bijenkorf waar iemand eens flink in gepord had.

Denk erom: we zijn hier in Frankrijk!

Spoedig na de start overschreed het traject van de wandeling „de Schreve“. De grens met Frans-Vlaanderen dus. Het gebied over die Schreve kan namelijk zijn Vlaamse wortels niet loochenen. Talrijke plaatsnamen daar verwijzen nog zeer duidelijk naar de oorspronkelijke Vlaamse naam. In de taal, nochtans, blijft en blijkt er nog weinig van over. Frankrijk heeft er alles aan gedaan om alle gewest- en streektalen uit te roeien. Wat nooit helemaal lukt maar hier eigenlijk wel vrij aardig. Hier in Frans Vlaanderen is het belang van het Vlaamse dialect in twee generaties bijna volledig tot nul gedaald. Het schijnt dat er evenwel in Frans-Vlaanderen

borden te vinden zijn met de tekst „Français je suis, Flamand je reste“. Noch bij mijn vorige bezoeken, noch nu heb ik er echter gezien. De meeste Frans-Vlamingen hebben zonder meer het Frans als eerste taal en ze voelen zich loyale Franse staatsburgers. Al zijn ze zich waarschijnlijk wel bewust van hun Vlaamse achtergrond. Sedert enige jaren is er op

De Hoflandmeulen

taalkundig vlak sprake van een voorzichtige heropleving van het „Vlamsch“ en een toenemende belangstelling voor het Nederlands. Hier en daar worden zelfs taalcurssussen Frans-Vlaams en Nederlands georganiseerd door de verenigingen als de "Akademie voor Nuuze Vlaemsche Tael". In Belle is er eveneens een "Huis van het Nederlands" dat onder meer taalcurssussen Nederlands verzorgt en dat zich verder bezig houdt met promotie van het Nederlands. En in Godewaersvelde bestaat het „Vlaemsch Huizeke“ een vereniging die onder andere wandelingen in de streek organiseert en die bij de Vlaamse wandelfederatie Aktivia is aangesloten. Bij een merkwaardig punt langs het traject op Franse bodem, kreeg ik een onverwachte bevestiging van wat er hier boven staat. Tot twee keer toe zelfs. Onze wandelweg ging namelijk rakelings aan een mooie, oude houten molen voorbij. Daar stonden twee bejaarde heren die ik met „Bonjour messieurs“ groette en die me unisono in die taal terug groetten. Maar, ik was nog maar nauwelijks gepasseerd of ze

hervatten hun gesprek en ik hoorde een van hen zeggen: „Vuf doug'n...“ Vijf dagen? Dus toch... Bovendien heeft de molen een echt Vlaamse naam: Hoflandmeulen.

Het landschap in dit deel van de wandeling was vlak. Met slechts hier en daar een milde glooiing. Een wijde ruimte waar slechts de kerktorens van de dorpen boven uitstaken. Een gevoel van ruimte, van open zijn. Waar de opstekende wind overigens vrij spel had en zich dus duidelijk liet gevoelen.

Langs de „Chemin de Bergues“ werd ik door een vriendelijk dame aangesproken die wel eens wilde weten wat al die fors stappende lui hier kwamen doen. Maar wacht eens: Bergues? Het vroegere Sint-Winoksbergen. Dat zei me iets. En inderdaad, in de eindeloze vlakte ontwaarde ik de kerktoeren van dit dorp dat in gans de wereld bekend geraakt is. Kort geleden werd daar een film gedraaid die in Frankrijk een ongeëvenaard succes heeft gekend. Er ontstond in Frankrijk een ware hype rond „Bienvenue chez les Ch'tis“, waarvan het verhaal zich afspeelt in Bergues. Daarin worden de streekbewoners afgeschilderd

als wat simpele, maar toch sympathieke zielen. De cineast Dany Boon droeg de film op aan zijn moeder die hij een echte Ch'ti noemt. De film (een komedie) vertelt het volgende verhaal.

Philippe Abrams werkt als directeur van een postkantoor in Salon-de-Provence en hij is getrouwd met Julie. Dit vrouwtje wordt wat depressief van dat Salon en ze zou maar wat graag naar de Côte d'Azur verhuizen. Om van het gezanik af te raken stelt Philippe zich kandidaat voor overplaatsing. Om zijn kansen te vergroten vermeldt hij op het formulier voor zijn aanvraag ten onrechte dat hij invalide is. Hij valt door de mand. Als straf wordt hij

uitgewezen naar Bergues, in het noorden van Frankrijk. Wat voor hem noch min noch meer een verbanning inhoudt. In de rest van Frankrijk leven veel vooroordelen over deze streek. Hij ontdekt al snel dat het er niet zo slecht is als hij had gedacht.

Gedeeltelijk lijken de vooroordelen van de „zuidelijker“ Fransen op die van Nederlanders over de Belgen. Het Ch'ti is voor veel Fransen even onverstaanbaar als sommige Vlaamse dialecten voor veel Nederlanders en vice versa. Het weer in le Nord zou erbarmelijk zijn, het frietkot zou centraal staan in de eetgewoonten, de bewoners zouden arm, dom en vrijwel zonder uitzondering alcoholisten zijn. Waar hebben we het nog gehoord?

De dame die me aansprak was echter geen Ch'tie maar een inwijkeling uit „Le Lillois“ die het daar zeer naar de zin had. Wat me enigszins speet. Niet dat ze zich daar zo goed voelde maar omdat ze mijn dorst naar kennis over de regio en de oude taal niet kon lessen.

De imposante kerk van Houtkerque

Zoals beloofd lag de rust- en controlepost in het Franse Houtkerque („Oetkerch“ pour les indigènes) in de schaduw van de indrukwekkend grote Église Saint-Antoine. Een plaats die we twee keer aandeden omdat we van hier eerst nog op een lokale lus werden gestuurd. Ik denk dat de verering voor „Saint Antoine“ wat tanend is want ik trof er een kapelletje ter zijner ere waar men onbeschaamd een garagebox had tegen aangebouwd. Het ijzeren kruisje op de nok was afgebroken zodat er nog een soort antenne overschoot. Misschien dat Saint Antoine zijn toevlucht heeft genomen tot modernere communicatiemethodes. Het gedenkteken voor de zonen die Houtkerque in drie (!) oorlogen verloor toont vrijwel uitsluitend Vlaamse namen.

Ondanks dat de wervende tekst van de Witte-soonestappers het had over „verschillende“ grensoverschrijdingen is het bij twee gebleven. Eén keer in het gaan, één keer in het terugkomen. De rest van de wandeling (het grootste deel) verliep integraal over Belgische bodem. Eerst volkomen vlak, later over golvend terrein.

Wat er zo bijzonder is aan de verschillende paden die we gedeeltelijk hebben gevolgd (Warandepad en Smouthoukpad) is me spijtig genoeg niet duidelijk geworden. Op een bepaald moment zag men wel Poperinge in het dal liggen wat door de glanzende zonneschijn wel iets bijzonders had. Van overal bleven de flinke bulten van de getuigeheuveld van het Heuvelland goed zichtbaar maar ze beklimmen zat er niet in. Wel ging het even door het Helleketelbos. Waarschijnlijk het enige stukje bos in deze landbouwomgeving en tevens het mooiste partje van de wandeling. Eén van de uiterst weinige keren dat we over natuurlijke ondergrond konden wandelen. Voor de resterende 95% was het al asfalt wat de klok sloeg. Het was een opmerking die ik van nog anderen opving en beslist iets wat niet tot aanbeveling strekt.

Vanzelfsprekend lag het eindpunt van de wandeling weer in Watou. Vermits mijn bijna 31 kilometer (zei mijn wandel-GPSje) om even voor twee uur reeds rond was, had ik nog ruim de gelegenheid om in het stadje rond te struinen. Het allerlaatste stukje van de wandeling was trouwens zo uitgezet dat je eerst over de Grote Markt en even verder over de Kleine Markt moest lopen. Watou dankt die twee marktplaatsen aan het feit dat het eertijds bijzonder belangrijk moet geweest zijn. Op de Kleine Markt staat een merkwaardig metselwerk wat, denk ik, een kunstwerk moet zijn dat aan de bierbrouwerij is gewijd. Trouwens, op

De Brouwer

hetzelfde pleintje staat een beeld wat dat zeer duidelijk illustreert: „De Brouwer“. Een figuur met een schuimende kruik in de hand en met hoppestaken en -ranken op de achtergrond. Op de Grote Markt staat, behalve het monument voor de gesneuvelde in beide wereldoorlogen ook een immens groot en lelijk blok beton. Alweer een kunstwerk, vermoed ik. Blijkbaar ben ik ongevoelig voor dat soort dingen want ik vind het daar volkomen ongepast staan. Alleen... op één van de kanten van die kubus staat een gedicht van Rutger Kopland en laat dát nu precies mijn gedachten van even tevoren weergeven! Inderdaad had ik een tijdje staan kijken naar de kauwen die in de harde wind blijkbaar om het pure plezier van het vliegen langs de torenspits omhoog aan het surfen waren:

*„...ziet hij de vogels van de hemel
hoe zij dwalen rond de toren van de kerk
en de wolken hoe zij voorbijwaaien*

denkt hij ik ben alles wat ik zie“

Dus zit er toch nog schoonheid in die lelijkheid...

Wat me verder nog opviel is dat in Watou niet enkel de kerk in het midden staat maar ook dat de toren in het midden van de Sint-Bavokerk staat. En dat heb ik, bij mijn weten, nog nergens gezien.

En Watou zelf? Het is me eerlijk gezegd wat tegengevallen. Maar ach, het was een mooie dag met dito weer en een mens kan niet alles hebben, toch?

© Michel Christiaens